

A POSZT-COVID HATÁS ÉS A DIGITALIZÁCIÓ

mint szezonkiegyenlítő tényező

Gulya Mátvás

Összefoglalás

A negatív eseményeknek is lehet pozitív hatása. A Covid időszak alatt „megtanult” magatartás formák és munkavégzési módok a pandémia elmúlásával a társadalommal szimbiózisban élnek tovább, annak negatív és pozitív hatásaival együtt. A digitalizációs folyamatok a járvány kapcsán jelentősen felgyorsultak, a cégeket az adott szinteken a termelési vagy szolgáltatási folyamatok átgondolására készítették. Jelentős számú anyag foglalkozik a Covid utáni tünetek elemzésével, főként annak gazdaságra és társadalomra gyakorolt hatásával.

A jelen munka a jelenség turisztikai ágazatra gyakorolt eredményét vizsgálja, azaz a távmunka és a szezonális kiigazításának win-win játszmáját. Ennek kapcsán vizsgálható maga az infrastruktúra, mint telepítőtényező; illetve vizsgálható egy erős szezonálissal rendelkező turisztikai desztináció, illetve ezek korrelálása. Kérdés lehet, hogy egy telepítőtényező, a többi tényező milyen mérvű átértékelődését hozhatja magával, illetve milyen hatást gyakorolhat a turizmusra.

Kulcsszavak: internetelérés, poszt-covid, szezonálitás, telepítőtényező

JEL : Z19

THE POST-COVID EFFECT AND DIGITALIZATION

as a seasonal balancing factor

Summary

Even negative events can have a positive effect. Forms of behavior and ways of working "learned" during the Covid period continue to live in symbiosis with society after the pandemic passes, together with its negative and positive effects. Digitization processes accelerated significantly in connection with the epidemic, forcing companies to reconsider their production or service processes at the given levels. A significant number of materials deal with the analysis of post-Covid symptoms, mainly its impact on the economy and society.

The present work examines the effect of this phenomenon on the tourism sector, i.e. the win-win game of telework and seasonality adjustment. In this connection, the infrastructure itself can be examined as an installation factor; and a tourist destination with strong seasonality can be investigated, as well as their correlation. It may be a question of what degree of revaluation of an installation factor can bring about the other factors, and what effect it can have on tourism.

Keywords: internet access, post-covid, seasonality, installation factor

JEL: Z19

Bevezetés

A téma nemzetközi áttekintése

A nemzetközi irodalomban fellelhetők a válságok hatásainak tanulmányozása, melyek több aspektusból – jelen kutatással összefüggésben – gazdasági, társadalmi és turisztikai szempontból is vizsgálják a helyzet kialakulását, megelőzését és kezelését. Egy 2005-ös irodalom szerint a válságok olyan váratlan problémákat jelentenek, amelyek súlyosan megzavarják egy szervezet, egy szektor vagy egy nemzet működését, mellyel szemben a katasztrófák előre nem látható változást jelentenek (Laws – Prideaux, 2005). Hatással vannak az emberek, így a turisták biztonságérzetére és csökkentik az utazási hajlandóságukat (Santana, 2004). A 2020-as pandémia nem csak egy vagy néhány desztinációt érintett, hanem világszintű válságot idézett elő (Alreahi et al., 2023).

A desztináció földrajzi lehatárolása alapján lehet, kontinens, országos, regionális, települési. A turisztikai lehatárolása azonban nem áll meg földrajzi határokon úgy, mint települési vagy a regionális szint, mivel azokat az adottságok és a területi együttműködések is meghatározhatják. Amennyiben lehetséges egy desztinációra szűkíteni a kialakult problémát, abban az esetben azonosítani kell az érintetteket és a kockázatokat, majd ez utóbbiakat elemezni az adott térségre gyakorolt hatásuk alapján (Stojanović és Ilić, 2016). Ez az álláspont igazoltnak bizonyult, hiszen ugyanarra a problémára területenként eltérő volt az „orvosság”.

Kiemelt fontosságú egy bekövetkező válság előtt, megelőző intézkedések meghozatala. A forgatókönyvek kidolgozása sikeresebbé tehetik a védekezést (Mazilu et. al., 2019). Komoly kérdéssé nőtte ki magát a társadalom reakciója, hiszen a sorozatos korlátozások – a gazdasági károkon túlmenően – csorbítják a személy mozgásszabadságát is. Egyes kutatások a turizmust ért időszakos korlátozások emberi jogi oldalát vizsgálják (Baum – Hai, 2020). További kutatások a turizmus szereplőit ért hatásokat elemzik (Sigala, 2020). A járvány a turizmus ágazatra gyakorolt hatásait rövid, illetve hosszú távú hatásait vizsgálták (Borko et. al., 2020). A szektor jövőbeli és fenntarthatósági terveit kell elkészíteni a sérülékenység csökkentése érdekében (Stacey, 2020).

Jelentős számú írásban, publikációban adnak számot arról, hogy a gazdasági tevékenységek közül az egyik legsérülékenyebb a turizmus, hiszen a pandémia korai szakaszában az utazások azonnali korlátozása vált szükségessé, ami a turizmus tényezői közül magát az utazót iktatta ki. Az utazásra vonatkozó nemzetközi korlátozások a világ minden tájára érvényesek voltak, így tízből kilenc ember érintett. (Gössling et. al, 2021).

Ahhoz, hogy a negatív hatások ne uralkodjanak el az adott területen, kiemelt szerepe van a kommunikációnak, melynek irányítása az adott vezetés feladata. Országos szint esetén a kormánynak fel kell készülni egy válsághelyzet kezelésére, melyben döntési szintek kerülnek kijelölésre és megoldási alternatívák szerepelnek. A nemzetközi rangsorok alapján statisztikai tényekkel is igazolható, hogy a pandémia kezelésének sikere, a halálozási adatok szorosan összefüggenek a kormányzati teljesítménnyel (McCann et. al., 2022). Az adott kormányzati szintek intézkedései határozzák meg az eredményességi rátát. Az egyes döntési szinteket vizsgálva a decentralizáció pozíciói a jól kormányzottnak minősített országokban erősek maradtak, azonban megjelentek a centralizáció rejtett formái a források csökkentése mellett, például a feladatellátás jogi szabályozásának szigorításával, vagy éppen a feladatok és a végrehajtáshoz szükséges erőforrások közötti aszimmetria növelésével (Brezovnik et al. 2021). Megfigyelhető, hogy a válságot követő időszakokban megnő a nem központosított, azaz decentralizált kormányzati szintek szerepvállalása (Mello 2021).

A válságokkal szembeni ellenállás hatásait vizsgálták adott térségekben, mely kutatás eredménye szerint az urbánus térségek a pandémia idején sérülékenyebbnek bizonyultak. Megállapították, hogy

a népességszám összefüggésbe hozható a sérülékenységgel. A negatív hatások csökkentése érdekében nagyobb hangsúlyt kell fordítani az ellenállóképesség növelésére, a megelőző folyamatok kidolgozására. Az Európai Uniónak még aktívabb szerepet kell vállalnia a járványok kezelésben, melynek eredményességéhez intézményi átalakításokra van szükség (Sleszynski et al., 2022). Hazánkban a válságkezelésben a centralizáció volt megfigyelhető, mely kevésbé minősült hatékonynak, mint más térségekben a decentralizált intézkedések. Az önkormányzatok felkészületlensége is csökkentette a védekezés hatékonyságát. (Kovács, 2023).

Gazdasági és társadalmi tényezők

A gazdaság a negatív hatások ellenére sem állhat le, alkalmazkodnia kell a kialakult helyzethez. A pandémia alatta legnagyobb változást nem a munkavállalók munkaképességének elvesztése, hanem a mozgásuk fizikai korlátozása jelentette. Ekkor jött el az ideje a „homeoffice” elterjedésének. A távmunka a vírus előtt sem volt ismeretlen a munkáltatók és munkavállalók körében, azonban negatív hatásai is megfigyelhetők voltak, például a romló csapatmunka tekintetében (Callentine, 1995). A home office hatékonysága, a gyakorlat és a további kutatások alapján igazolást nyert (Shafizadeh et al., 2007). A vállalati elégedettség mellett a kutatás eredménye igazolja, hogy, ha megtalálják a táv-, és a helyben végzett munka arányát, az növeli a munkavégzés hatékonyságát, továbbá a munkahelyi elégedettséget (Daniels et al., 2000). A kizárólag távmunka alkalmazása hosszú távon a munkahatékonyság romlását eredményezheti (Kazekami 2000). A munkavállalók a távmunka pozitív eredményeiként említik az adott feladatra szánt kellő idő és elmélyülés, továbbá a rugalmas, személyre szabott időbeosztás lehetőségét (Vittersø et al., 2003). A távmunka elrendelése mellett a járvány alatti további korlátozások jelentős változást okoztak a társadalmi kapcsolatokban, mely változások hatásai napjainkban is érzékelhetők (Baert et al., 2020).

A távmunka okozta stressz összefüggéseit több kutatás vizsgálta, melyek egymástól eltérő eredményt mutatnak. Fontos rögzíteni, hogy a távmunka elrendelése kényszerűség okozza vagy a vállalat egyéni döntésén múlik. A korábbi kutatások az önként hozott döntésű távoli munkavégzést vizsgálják, még a pandémia megjelenésekor készült anyagok a kényszerűségből meghozott döntések kihatásaira fókuszálnak. A munkavállalók stressz-szintjének vizsgálata során kedvezőbb értéket mértek, amit a munkát megszakító hatások csökkenésével magyaráznak (Anderson et al., 2015). Azon csoportok, ahol magasabb stressz-szintet mértek, jellemzően a távmunka során történő hasznos munkavégzés bebizonyítása, továbbá a családdal, háztartással kapcsolatos feladatok és a munka együttes jelenlétével is magyaráznak (Sardeshmukh et al., 2012). A kényszerű távmunka elrendelése során magasabb értéket mutatott a munkavállalók stressz-szintje (Song & Gao, 2020). További kutatások szerint a korlátozások leginkább a vizsgált munkavállalók stressz-szintjére és érzelmi állapotára hatottak. Az egyének munkájának értékelése során jelentős eltérés nem volt tapasztalható a korábban mért eredményektől. A kényszerű, szervezeti szintű távmunka hozadéka, hogy a munkatársi kapcsolattartás, segítségnyújtás és összetartás erősödött, így a dolgozók nem érezték magukat társaiktól elszigetelten. Az alkalmanként elrendelt távmunkát jellemzően az elmélyült, nagyobb koncentrációt igénylő munkaszakaszoknál alkalmazták, melyek esetében is újragondolást eredményezett a pandémia. A felmérések alapján a kiskorú gyermeket nevelő munkavállalóknál kevésbé volt mérhető a nyugodt, kiegyensúlyozott környezet, ezzel szemben a kiskorú gyermekkel nem rendelkezők esetében kedvezőbb eredmény született. Az utóbbi esetben a munkavégzés belső motívációja erősebb volt, melyet a munkavállaló elhivatottsága és tenni akarása is elősegítette, amely

alapján összefüggésbe hozható, hogy a fizikai korlátozásokkal szemben az adott személyek a munkavégzésben tudtak kiteljesedni. (Pataki, 2021).

A vizsgálat módszertana

Jelen kutatás során a nemzetközi és hazai irodalmi áttekintés történt, mely a Covid és az azt megelőző időszak, távoli munkavégzés gyakorlatát vizsgálta. Országos statisztikai adatokkal került ki egészítésre a választott kutatási téma, mely lokálisan került megvizsgálásra.

Az adatgyűjtés kérdőív felmérés alapján történt – elsődlegesen – elektronikus, illetve személyes interjúk során. A felmérés lokálisan, Siófokon történt kvalitatív kutatás segítségével. A turisztikai infrastruktúra termelői és fogyasztói oldaláról (szállásadók és turisták) is megvizsgálásra került.

A láncmódszer segítségével vissza lehetett követni a szolgáltató és az igénybe vevő oldal is, továbbá a fogyasztói attitűdök segítségével betekinteni a munkavállalói preferenciákba, így szerezzve újabb és újabb információkat. Ez a vizsgálati kör a későbbiekben két további desztinációval kerül majd kiegészítésre.

Telepítőtenyező, a távmunka mint lehetséges alternatíva

Ahhoz, hogy távmunkáról beszéljünk, szükségesek a peremfeltételek megteremtése. A digitalizáció elterjedése képes biztosítani a távmunka lehetőségét. Ferguson skót-amerikai történész szerint a nyugati civilizációt hat „alkalmazás” tette naggyá, melyekkel meghaladta a többi kultúra fejlődését. A *Civilizáció* c. könyvében kifejti a verseny, a demokrácia, a tudomány, az orvoslás, a fogyasztás és a munkaetika fejlődésre gyakorolt hatását. Tézise szerint ezeken a területeken való versenyelőny megőrzése a nyugati civilizáció megmaradásának kulcskérdése. (Ferguson, 2020)

A telepítőtenyező egy adott tevékenység tervszerű végzéséhez szükséges sajátságok, melyek megléte vagy hiánya alapvetően befolyásolja a tevékenység végezhetőségét, tehát a telepítőtenyező megléte esetén alakulnak ki a telephelyek. Hagyományos telepítőtenyező, mint például a munkaerő, a földterület, a víz, a tőke, a kapcsolatok, a nyersanyag, a piac, az infrastruktúra vagy a szállítás.

A telepítőtenyezőket több módon vehetjük számításba:

- nélkülözhetetlen vagy elsődleges – azokat a tényezőket veszi számba, melyeknek hiánya ellehetetleníti adott tevékenység végzését adott helyen,
- jelentős vagy másodlagos telepítőtenyező – fontos a tevékenység végzéséhez, de valamilyen más tényező fontossága azt felülírja és hiányuk valamilyen módon megoldható,
- kevésbé fontos vagy harmadlagos – fontos, de pótolható vagy kiváltható tényezőket jelenti.

A telepítőtenyező lényegéből fakadóan nem fontos tényező előfordulása nem lehetséges, de az előfordulhat, hogy bizonyos tényezők jelentősége a térben vagy az időben megváltozik. A telepítőtenyező tehát megváltozhatnak térben és időben, akár ugyanazon tevékenység kapcsán is, például technológiaváltások következtében. (Zoltán, 1980).

A telepítőtenyező fogalma értelmezhető munkavállalói szemszögből is, hiszen, ha megfigyeljük, hogy egy személy milyen szempontok mentén hoz döntést a letelepedésével, tartózkodásával, gyermekvállalásával vagy munkavégzésével kapcsolatban. Ezen tényezők fontosságát a távmunka végzés lehetősége erősen átalakította viszonylag sok foglalkoztatási szegmensben. Megfelelő képzettséggel és tapasztalattal olyan térségekben is elérhetővé váltak magasabb bérek, ahol korábban nem. Valós lehetőséggé vált a városból a vidékre való költözés anélkül, hogy az a jövedelem csökkenésével járna együtt. Új helyzet állt elő a helybeni foglalkoztatók számára, hiszen eddig elsődlegesen a

szűk környezetükkel versenyeztek a munkavállalókért, azonban ez a kör tágulni kezdett, pontosabban megszűnt. A felvetés az lehet, hogy hosszú távon eltűnhet az azonos foglalkozások bérszínvona közötti különbség az érintett szegmensekben.

Szükséges vizsgálni a munkáltatói oldalt is, akik számára negatív következmény lehet, hogy a munkaerői igények megváltoztak. Amennyiben egy munkáltató nem tud, vagy nem kíván nyitni a hibrid vagy távmunka irányába, akkor hátrányba kerül a munkaerőért folytatott versenyben. Másik lényeges kérdés, hogy keresett szakterületeken, az elvárt béreket egyre inkább nem a hazai, hanem a nemzetközi viszonyok fogják alakítani, hiszen folyamatosan csökken a nyelvi és a fizikai nehézségek okozta negatív tényezők.

Stratégiai szintre emelve a kérdést az új megjelenő kiemelkedő jövedelmek élénkítik a helyi gazdaságot, javulhat a vidék népesség megtartó szerepe, a társadalmi különbségek feloldódhatnak, csökkenhet a belföldi és külföldi irányú elvándorlás. Az eredményesség érdekében fel kell tárni, hogy még mik azok a telepítési tényezők, amiket mérlegelnek a munkavállalók a letelepedésük vagy tartózkodásuk során. A szempontok között fellelhetők például az oktatáshoz, egészségügyhöz való hozzáférés, közlekedés, kulturális és természeti környezet megléte. Amennyiben a városok és települések ezen tényezők figyelembevételével tudatosan fejlesztenek, vonzóvá tehetik az adott térségeket. Az említettek mellett figyelembe kell venni a változások negatív hatásait is, ugyanis amennyiben nem megfelelően kontrollált a folyamat, akkor akár egy nagy költözési hullám tönkre teheti a kibocsájtó és a fogadó településeket is, lerombolva a korábbi értékeket.

Digitális lehetőségek a turisztikai ágazatban

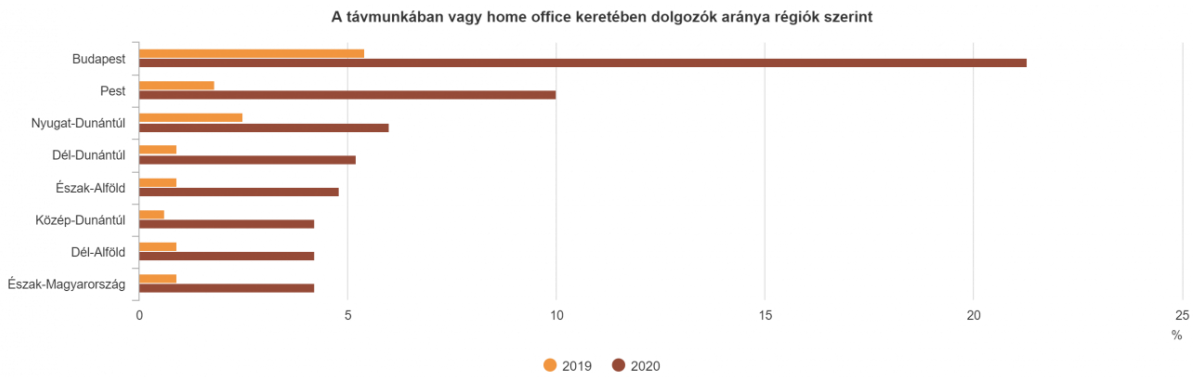
A KSH elérhető adatai szerint a 2011–2019 között évente átlagosan 4,3 millió munkavállalóból körülbelül 0,12 millió fő végzett rendszeres vagy alkalmi távmunkát a felmérést megelőző négy hét során. Ez az arány 2020–2021 között felugrott átlagosan 4,6 millió munkavállalóra, akik közül 0,4 millió fő nyilatkozott úgy, hogy érintett a távmunka végzésben. A 2022. évről még nincs elérhető adat, de feltételezhető, hogy ez az arány körülbelül megmarad, így azt mondhatjuk, hogy a munkavállalók körülbelül 8-10%-a érintett valamilyen formában hibrid vagy távmunka végzésben. (www.ksh.hu)

Az Európai Unióban az egyes országok digitális gazdaságának és társadalmának fejlettségét az Európai Bizottság ajánlása alapján az ún. DESI (Digital Economy and Society Index) mutatóval mérik.

Az értékelés a következő nagy kategóriák mentén történik:

- humán tőke (felhasználás-hozzáférési jellemzők, lakosság képzettségi szintje),
- digitális infrastruktúra (hálózatok kiépítettsége/elérhetősége),
- digitális megoldások adaptációja (gazdasági környezetben),
- digitális közszolgáltatások (rendelkezésre állás és igénybevétel). (European Commission, 2022)

Hazánk az internetpenetráció és az infokommunikációs eszközök használata terén is az Unió átlag szintjén mozog. Ez azt jelenti, hogy a 16-74 év közötti népesség 89%-ának van hozzáférése szélessávú internethez, országos átlagban a háztartások 91%-ának. Általában véve az látható, hogy az eszközök és hálózathoz való hozzáférés az iskolai végzettségek emelkedésével együtt nő. A 25-54 éves alacsony végzettséggel rendelkezők körében 73%, a középfokúakéban 91,6%, a felsőfokú végzettséggel rendelkezők esetén 98,6%.

1. ábra A távmunka régiók szerint 2019-ben és 2020-ban

Forrás: Infostart, 2021

Az elemzés szerint 2020-ban távmunkában vagy a kényszerűségből elrendelt home office keretében dolgozók közel kétharmada a központi régiókban él. Elsősorban 25-44 év közötti, városban élő, inkább női munkavállaló, melyből több mint a háromnegyede felsőfokú végzettséggel rendelkezik. Az így dolgozók aránya 2019 és 2020 között 4,2 százalékról 18 százalékra nőtt. A digitális oktatásra való áttérés miatt nagyobb arányban érintette azokat, akiknél több 15 éven aluli gyermek is élt a háztartásban.

A 2022. évben megjelent jelentés alapján a világtrend a Covid hatására felerősödött és lökést adott a digitalizáció irányába. A távmunkavégzés aránya jelentősen emelkedett, elsősorban az irodai, azon belül a kiemeltebb, magas végzettséget igénylő munkakörökben. A jelentésből kivehető, hogy a digitalizáció és a távmunka tekintetében az Unió tagországaiban elsősorban nem a technikai eszközök és az internet-hozzáférés a leküzdendő akadályt, hanem az átlagos felhasználói kompetenciák alacsony szintje, a szakemberhiány és a legfrissebb technológiák (BigData, Cloud, AI) alkalmazásának alacsony szintje. Az utóbbi tekintetében Magyarország Bulgáriával és Romániával a sereghajtók közé tartoznak, ugyanakkor rá is világít arra a területre, ahol komoly fejlődési lehetőségek vannak. Hazánkban az átlagot éppen elérőek a mutatók (Növekedés, 2022).

A digitalizálódás és az új nomadizmus hatásairól elmondható, hogy a digitalizáció nem csak a munkafolyamatok elvégzését alakította át, hanem a munkavállalással kapcsolatos nézeteinket és elképzeléseinket is. Az internet, és az ezen alapuló egyéb szoftveres megoldások, valamint a hardverek uniformizálódása és teljesítmény növekedése megteremtették a kereteit annak, hogy minden korábbinál nagyobb mértékben tudjon függetlenedni a munkavégzés helye és a munkáltató egymástól. Így kialakult a távmunka végzés gyakorlata, és ezzel együtt a „digitális nomád”-okként hivatkozott munkavállalók köre.

Természetesen az, hogy ez mely területeken valósulhat meg, erősen függ a munka jellegétől, illetve az elfogadottságára erősen hatással van, hogy milyen munkakultúrájú vállalkozásnál vagy társadalomban vizsgáljuk a kérdést. Kezdetben, jellemzően azok a foglalkozások tudtak profitálni az új megoldásokból, amik eleve hasonló elven működtek a technikai forradalmat megelőzően is. Számukra a munkavégzés gyorsabbá, hatékonyabbá, kényelmesebbé válhatott. Ez után következhetnek azok a területek, melyek már eleve ebben az új környezetben jöttek létre, vagy éppen ez az új környezet indukálta kialakulásukat. Itt a társadalom és a helyszín, jellemzően a város tere alakult a helyi igényeknek megfelelően (Knox, 1982). A korábban rögzítettnek vélt telepítési tényezők átalakulóban vannak, jelentőségük és szerepük változik. (Dicken – Lloyd, 1990).

Mára kimondható, hogy ennek a folyamatnak adott lökést a világjárvány, mely nem csak, hogy sok esetben olyan helyen is kikényszerítette az átállást, ahol korábban a munkáltató nem akarta,

vagy nem tudta elképzelni, hanem ráadásul globális szinten egyszerre, rövid határidővel tette mind-
ezt. Másik oldalról ez a folyamat mind munkavállalói, mind munkáltatói, és nemzetgazdasági szinten is új lehetőségeket indukál.

Munkavállalói oldalról a szabadidő, a flexibilitás, általában a munka-magánélet egyensúly javulhat. Munkáltatói oldalról érdemes mérlegelni, hogy sok esetben így növelhető a hatékonyság és csökkenthetők a költségek. Nemzetgazdasági, terület és településfejlesztési szempontból ugyanakkor elképzelhetők olyan lehetőségek is, melyekkel sok évtizedes problémákat is orvosolni lehet.

A home office, mint kitörési pont a szezonális kiigazítására

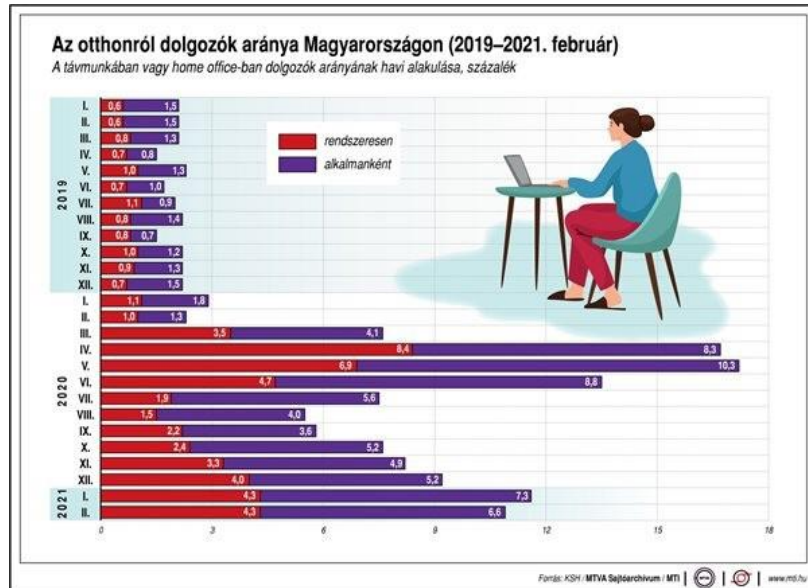
A mesterséges intelligencia vélemény alkotását kiegészítve a távmunka és a turizmus összefüggéseiről, az alábbiakban megformált leíratot kapjuk.

A digitális technológia fejlődése forradalmi változásokat hozott számos gazdasági szektorban, melyből a turizmus sem maradhatott ki. Az ágaztara gyakorolt hatása átalakította a turisták élményét, az utazási folyamatot és az iparág teljes infrastruktúráját, mely utóbbi számos fejlődési lehetőséget biztosít. A távmunka turizmusra gyakorolt lehetséges hatásai:

- Csökkenő utazási igény: A távmunka lecsökkenti az üzleti és munkahelyi utazások szükségességét. Ennek eredményeként várhatóan csökkenhet az üzleti utazások és a rövid távú turizmus iránti kereslet.
- Hosszabb tartózkodások: A távmunka lehetősége megnyitja az ajtót arra, hogy az emberek hosszabb időt, hónapokat vagy akár éveket töltsenek el egy adott – akár külföldi – desztinációban. Ez hosszabb tartózkodásokat és a hosszú távú turizmus növekedését eredményezheti.
- Megváltozó turisztikai preferenciák: A távmunka lehetővé teszi az emberek számára, hogy rugalmasabbak legyenek, kevésbé kötődjenek egyetlen helyhez. Ez változást eredményezhet a turisztikai preferenciákban is. Például az emberek inkább vidéki vagy természetközeli desztinációkat választhatnak, hogy kiélvezzék a távmunka nyújtotta előnyöket.
- Digitális nomádok növekedése: A távmunka lehetővé teszi az emberek számára, hogy szabadon válasszanak lakóhelyet, és dolgozzanak onnan, ahol csak szeretnének. Ez a digitális nomádok népességének növekedését eredményezheti, akik állandóan vagy időszakosan utaznak, miközben távmunkát végeznek. Ez hatással lehet a turizmus piacára, mivel ezek az emberek gyakran hosszabb időt töltenek el egy adott helyen.
- Regionális változások: A távmunka elterjedése regionális változásokat okozhat a turizmusban. Olyan térségekben, ahol kedvező távmunka infrastruktúra és vonzó környezet áll rendelkezésre, várhatóan növekszik a digitális nomádok és hosszú távú turisták száma. Más régiókban viszont az üzleti és rövid távú turizmus visszaeshet.

A feldolgozott irodalomból látható, hogy a távmunka lehetőségét és hatásait a covid megjelenése előtt is vizsgálták. A pandémia megjelenése gyújtópontot jelentett a home office kihasználására, mely akár összefüggésbe kerülhet a turizmus, azon belül a szezonálitással érintett területek kihasználtságának javításával.

Az otthoni munkavégzés jelenségének gyors elterjedését – a vírushoz hasonlóan – az azonnali kormányzati döntések motiválták. Kérdés, hogy visszatekintve ezt fellángolásnak vagy tendenciának nevezhetjük. A gazdasági szempontokat is figyelembe véve a személyek mozgásának korlátozása nem mehetett hosszú távon a munka rovására, ezért a 2020. év második félévétől a cégek jelentős része rendelete el kötelező jelleggel az otthoni munkavégzést, mely során biztosította a minimálisan szükséges feltételeket, a számítógépet és a telefont, továbbá az internet hozzáférést vagy annak költségterítését.

2. ábra Az otthonról dolgozók aránya Magyarországon

Forrás: *Kanizsamédiabázis*, 2021

A munkavállalók egy része gyorsan megbarátkozott a kialakult helyzettel, valamint további lehetőséget fedezett fel a távmunkában, mely találkozott a munkaadók elvárásaival. Jelen kutatás ez utóbbi szegmenst, valamint a vírus turizmusra gyakorolt utóhatását elemzi a siófoki desztinációban.

A digitalizáció, mint szezonkiegyenlítő hatása leginkább a jelentős szezonalitással bíró térségekben mutatható ki. Siófok és térsége azért került kiválasztásra, mert ott kiemelkedő jelentőséggel bír a szezonális bevétel megszerzésére. A további időszakokból származó bevétel megszerzésére. A további időszakokból származó bevétel megszerzésére. A további időszakokból származó bevétel megszerzésére. A további időszakokból származó bevétel megszerzésére. A további időszakokból származó bevétel megszerzésére.

A covid időszakában a szezonból származó bevétel jelentős része elmaradt, ugyanakkor megjelent egy új jelenség, az időszakos költözők. Az új vendégek megjelentek a sűrűn lakott övezetekből, úgy, mint a fővárosból, nagyobb városokból, megyeszékhelyekről. A ritkábban lakott térségekbe kezdtek látogatni az emberek, védve magukat a kontakt hatásoktól. Ennek a tendenciának lett nyertese Siófok is. Az elmaradt, magas, de rövid távú szezonális bevételt kiegészítette az alacsonyabb, de hosszabb távú eredménytermelési lehetőség a megnövekedett vendégéjszakák és igénybevett szolgáltatásokból. A pozitív tendencia oka az, hogy az időszakos költözők nem csak a pandémia időszakában, hanem azt követően is kihasználják a digitalizáció előnyeit. A vírus okozta szezonon kívüli turista szám növekedés, „poszt-covid tünetként” jelenleg is érezteti pozitív hatását, főként a vendégéjszakák számának növekedését tekintve.

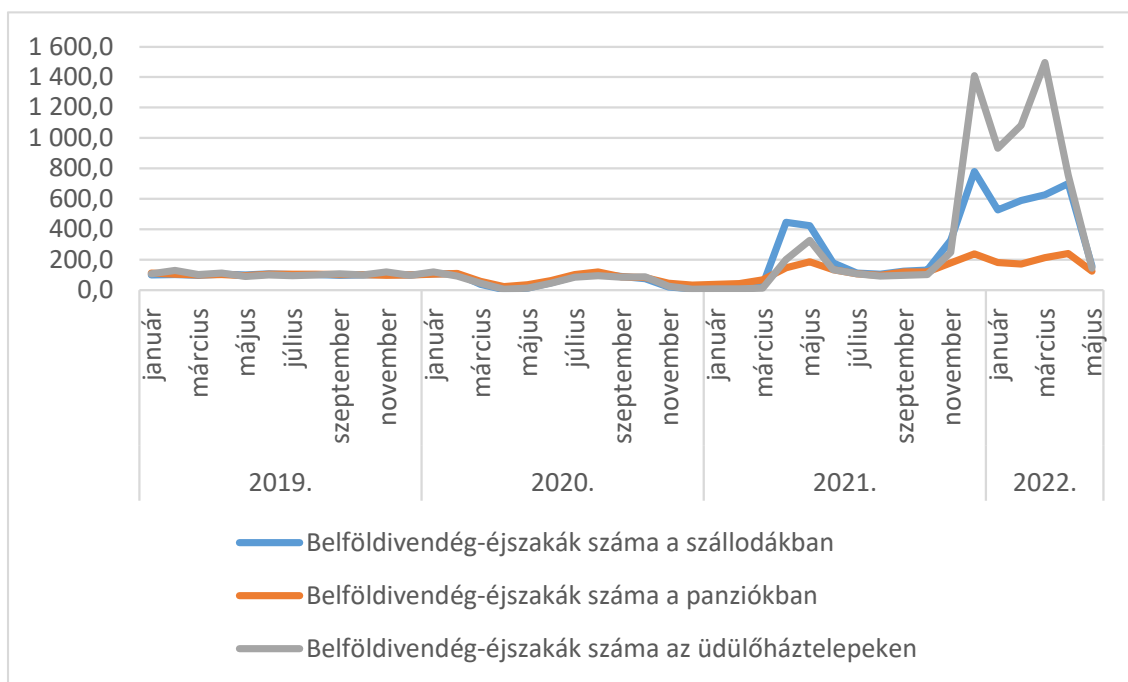
Hatásvizsgálat

A kutatás kvalitatív módszerrel történt, melynek első lépése az elektronikus megkeresés volt a kérdőív kiküldésével a siófoki szálláshelyek részére. Három kategória került kiválasztásra, szállodák, panziók és ún. üdülőtelepek, akik közül 30-30-60 online megkeresés történt. A felmérés három hónapig tartott. A kategóriákban visszaérkezett válaszok, továbbá a személyes ismeretség által készített interjúkkal együtt összesen 89 db kérdőív került feldolgozásra. A kérdőív kérdései közül jelen

kutatásban a vendégek által eltöltött vendégéjszakák szerepeltek a covid megjelenésétől 2022. év szezonkezdéséig. A kérdőívben árbevételre utaló kérdés nem szerepelt.

A megkérdezett szolgáltatók között hotel, panzió és apartman tulajdonosok és üzemeltetők szerepeltek. A beszélgetések során kapott válaszok és attitűdök pozitív meglepetést okoztak. Meg kell jegyezni, hogy a komplex szolgáltatást nyújtó hotelek esetében a többlétszolgáltatások többletköltséggel párosulnak, ezért ezen vendéglátók nem jelentenek hosszú távú alternatívát a távmunkát végzők vizsgált körében.

A KSH adatainak vizsgálatából kiindulva, országosan jól látható a tendencia a 2021. év és a covidot követő időszakban. A belföldi vendégéjszakák száma az üdülőház-telepeken és a szállodákban a szezonon kívüli időszakban jelentős növekedést mutat, mely természetesen megjelenik a bevételi oldal vizsgálata során is.

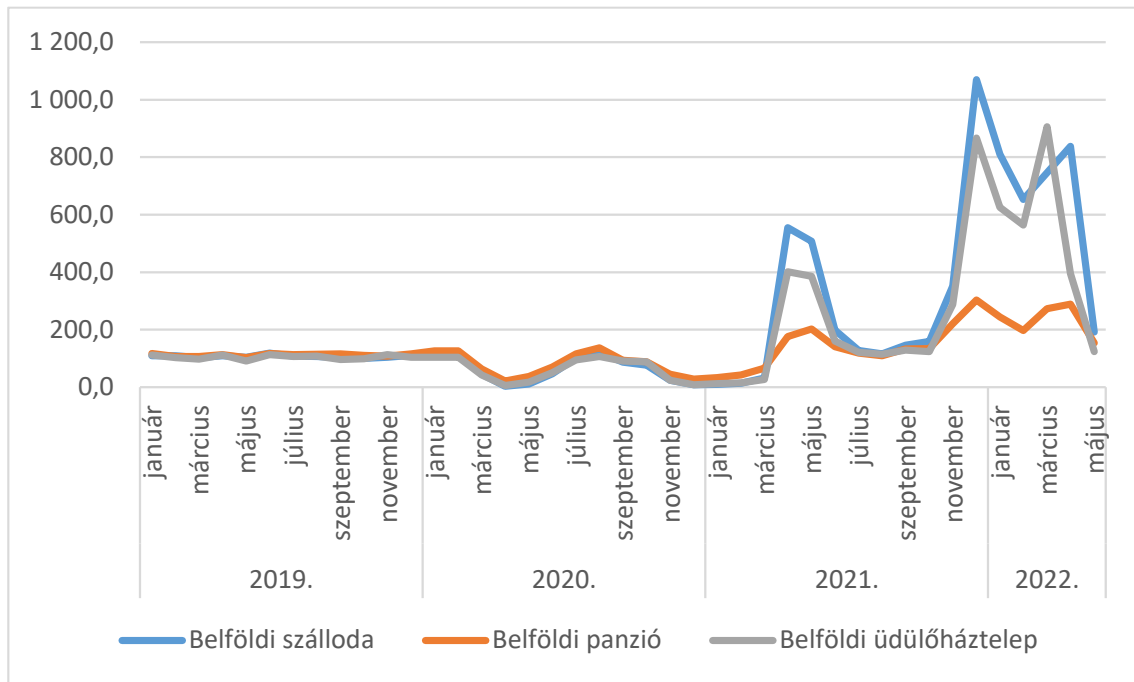

3. ábra Belföldi vendégéjszakák száma szállástípusonként /előző év azonos időszaka = 100,0%/ , adatok %-ban

Forrás: KSH, Turizmus, vendéglátás, országos adatok nyomán saját szerk.

A vizsgálat során haladva az alacsonyabb szolgáltatáscsomagot és kisebb vendégkört fogadó vállalkozások irányába, elmondható, hogy nőtt a távmunkát végző vendégek kereslete. Az elszigeteltség és a csekély nyújtott szolgáltatások miatt – az év megelőző időszakához viszonyítva - az üdülőháztelepeknek nőtt a legjobban a kereslete. Ezen szolgáltatók kisebb léptékű szállások, így ők tudtak a leggyorsabban és legkedvezőbb ajánlattal előállni a célközönség számára.

Érdeemes vizsgálni a kihasználtság mellett az árbevétel változást is, mely alapján változik a kép és ebben a szállodák mutatószámai a jobbak. Ennek oka lehet a megváltozott kereslet áremelésével történő lereagálása, mely alapján összességében elmondható, hogy a távmunka árbevételét tekintve abszolút nyertesek a szállodák és az úgynevezett üdülőháztelepek voltak.

4. ábra Bruttó szállásdíj-bevétel változása szállástípusonként /előző év azonos időszaka = 100,0%/ , adatok %-ban

Forrás: KSH, Turizmus, vendéglátás, országos adatok nyomán saját szerk.

Itt érdemes megállni és tovább elemezni a helyzetet. Kik és miért vették igénybe az adott szolgáltatásokat, milyen preferenciák alapján.

A felmérés folytatása láncmódszerrel történt a szállásadók segítségével. A kérdőívre választ adó szálláshelyek segítettek elő a vendégek interjúztatását. A szolgáltatást igénybe vevő vendégek közül 58 alkalommal került kérdőív mentén interjú készítésre. Az egységes kérdések a kor és családi állapot, gyermekek, végzettség és a jövedelemre terjedek ki. Az azonos kérdések mellett további attitűdök kerültek megjelenítésre a szolgáltatásválasztással kapcsolatban. Az interjúk 2022. októbertől 2023. január végéig készültek a szállásadók segítségével. A kvalitatív felméréssel 5-10 perces irányított beszélgetés keretén belül zajlott az interjú a szolgáltatás helyszínén.

A keresleti oldalt megvizsgálva több dimenzió volt feltárható a célcsoportok szerint.

Kor és családi állapot szerint az alábbi csoportok voltak elkülöníthetők:

- 25-35 év közötti korosztály,
- fiatal pár vagy fiatal házaspár,
- gyermektelen vagy maximum egy gyermekes család.

A nyaralók iskolázottság és jövedelmi szint szerinti csoportjának ismérvei:

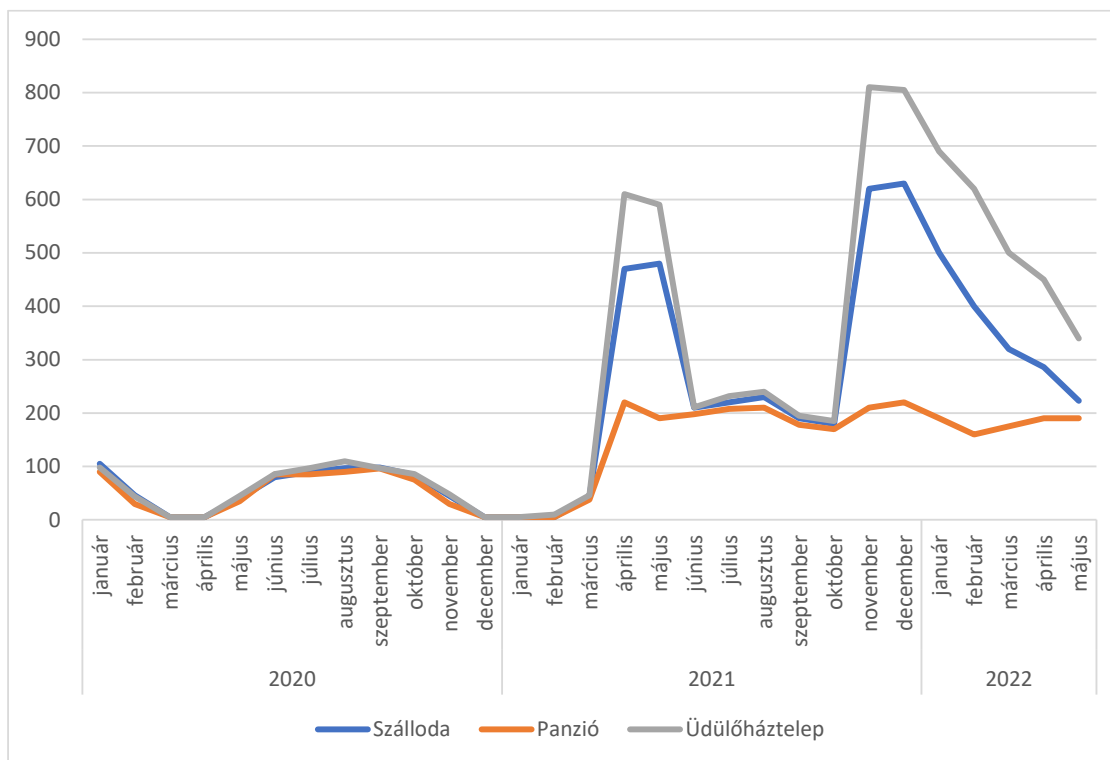
- jellemzően felsőfokú végzettségű,
- minimálbér legalább 150%-a.

A megkérdezett vendégek jellemzően nem rendelkeztek saját tulajdonú ingatlannal, a lakhatásuk főként szülői ház/lakás vagy bérelt ingatlan. Természetesen előfordult saját ingatlannal rendelkező magas jövedelemmel rendelkező pár is, de az ő preferenciájuk elsődlegesen a ritkábban lakott övezetbe vonulás volt, nem a távol végzett munka. Ez utóbbi kapcsán egy eset volt észlelhető, így ennek utánkövetésre nem került sor.

Az eltöltött vendégéjszaka szám a legjelentősebb növekedést az üdülőház-telepek esetében mutatott, így minimálisan, az árbevétel is, azonban ennek mértéke arányosan nem nőtt oly mértékben,

mint a szállodák esetében. A vizsgált térségben magas az apartmanok kínálata, így vélhetően ez is közre játszik a bevétel arányos növekedésének elmaradásában. A felmérés során nem tettem fel konkrét kérdést az árbevételre gyakorolt hatásra, csak következtetni tudtam a válaszadásból a bevétel növekményre, így annak grafikonját nem jelenítem meg.

Az adatok vizsgálata alapján Siófokon – eltérően az országos átlagtól – a vendégéjszaka számok változása tekintetében egyértelműen az üdülőház-telepek jöttek ki győztesként a változást az előző időszakhoz viszonyítva.

5. ábra Siófoki vendégéjszakák száma szállástípusonként /előző év azonos időszaka = 100,0%/ , adatok %-ban

Forrás: interjúk alapján, saját szerk.

A szerzett és vizsgált adatok és információk alapján kijelenthető, hogy a poszt-covid jelenség – esetünkben a távmunka elterjedés tendenciája – pozitív felpattanó hatást gyakorolhat egy térség szezonális kiigazítására, természetesen a telepítő tényezők figyelembevételével. A homeoffice időszakának a vírus tekintetében vége, azonban az utóhatása további előnyöket indukál. A digitalizáció előretörése és a munkavállalói preferenciák változása egyértelműen lehetőséget jelenthet a szezonális negatív hatásának kiküszöbölésére.

Köveztetések és javaslatok

Munkáltatói oldalról a távmunka terjedése két fontos telepítési tényezőt is érint, a minőségi munkaerőhöz való hozzáférést, és a telephely várható költségeit. Jelentős költségcsökkenés érhető az által, hogy a telephely elköltöztethető, vagy akár biztosítható, hogy a korábbinál kisebb területű ingatlan is elláthassa a szükséges funkciókat, amennyiben rendelkezésre áll a szükséges infrastruktúra.

túra, esetünkben a megfelelő sávszélesség. A home-office elterjedésével, azaz a digitális nomadizmus térnyerésével már nem elsődleges jelentőségű, hogy egy szellemi munkát végző munkavállaló honnan dolgozik.

A sors furcsa fintora, hogy egy vírus kellett ahhoz, hogy megadja a lendületet egy kihatástalan, eddig nyomokban már létező lehetőségnek, a távmunkának. További pozitív tényező, hogy (legalább időszakosan) lehetőség nyílt bizonyos munkavállalói vágyak teljesülésére, így a bejárás idő helyett a minőségi szabadidő eltöltésére. Amennyiben a költségtényezők nem változnak vagy észszerű kereteken belül tartható, a munkavégzés helyeként régóta vágyott helyek is szóba jöhetnek, főként ott, ahol a szezonális miatt hosszú holtidő tapasztalható. Ez esetekben a kereslet találkozhat a kínálattal. A vizsgált siófoki példa bizonyítja, hogy a digitális technológiának köszönhetően a távmunka végezhető akár üdülőövezetből, a költségek keretben tartása mellett a főszezonok közötti időszak észszerű hasznosításával.

Hivatkozott források

- Alreahi, M.; Bujdosó, Z.; Lakner, Z.; Pataki, L.; Zhu, K.; Dávid, L.D.; Kabil, M. Sustainable Tourism in the Post-COVID-19 Era: Investigating the Effect of Green Practices on Hotels Attributes and Customer Preferences in Budapest, Hungary. *Sustainability* 2023, 15, 11859. <https://doi.org/10.3390/su151511859>
- Anderson, A. J., Kaplan, S. A. & Vega, R. P. (2015). The impact of telework on emotional experience: When, and for whom, does telework improve daily affective well-being? *European Journal of Work and Organizational Psychology*, 24(6), p. 882p. 897. <http://dx.doi.org/10.1080/1359432X.2014.966086>
- Baert, S., Lippens, L., Moens, E., Sterkens, P. & Weytjens, J. (2020). *The COVID-19 Crisis and Telework: A Research Survey on Experiences, Expectations and Hopes*. IZA Institute of Labor Economics, No. 13229.
- Baum, T. – Hai, N. T. T. (2020): Hospitality, tourism, human rights and the impact of COVID19. *International Journal of Contemporary Hospitality Management* 32(7). Letöltés dátuma: 2023. 11. 22. forrás: <https://doi.org/10.1108/ijchm-03-2020-0242>
- Borko, S. – Geerts, W. – Wang, H. (2020): *The travel industry turned upside down*. Skift Research – Mckinsey & Company.
- Brezovnik, B., Hoeman I., Kostrubiec, J. (eds.) (2021): *Local Self-Government in Europe*. Lex Localis Press, Maribor. Letöltés dátuma: 2023. 11. 20. forrás: <https://doi.org/10.4335/978-961-7124-00-2>
- Callentine, L. U. (1995). *The ecology of the mobile workplace: Influence of household composition and home workspace on satisfaction, stress, and effectiveness*. Cornell University, Ithaca, NY.
- Daniels, K., Lamond, D. A. & Standen, P. (2000). *Managing Telework. Perspectives from Human Resource Management and Work Psychology*. Thomson Learning.
- Dicken P – lloyd E. P., 1990: *Location is Space*, HarperCollinsPublishers, New York, 1990: pp. 255-287 és 293-337
- European Commission (2022): *The Digital Economy and Society Index 2022*. Európai Bizottság honlapja. Letöltés dátuma: 2023. 10. 12. forrás: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/desi>
- Ferguson, N. (2020): *Civilizáció*; Scholar Kiadó, Budapest 2020., ISBN: 9789632446578, p.458.

Gössling, S. – Scott, D. – C. Hall, M. (2021): Pandemics, tourism and global change: a rapid assessment of COVID-19, *Journal of Sustainable Tourism*. <https://doi.org/10.1080/09669582.2020.1758708>

Infostart (2021): Budapest mindenkit messze lekörözött a home office terén. Infostart honlapja. Letöltés dátuma: 2023. 12. 27. forrás: <https://infostart.hu/gazdasag/2021/04/07/budapest-min-denkit-messze-lekorozott-a-home-office-teren>

Kanizsamédiaház (2021): 2020-ban háromszor annyian dolgoztak otthonról, mint az azt megelőző tíz évben. Kanizsamédiaház honlapja. Letöltés dátuma: 2024. 01. 06. forrás: <https://kanizsaujsag.hu/hir/202104/2020-ban-haromszor-annyian-dolgoztak-otthonrol-mint-az-azt-megelozo-tiz-evben>

Kazekami, S. (2020). Mechanisms to improve labor productivity by performing telework. *Telecommunications Policy*, p. 44(2), 101868. <https://doi.org/10.1016/j.telpol.2019.101868>

Knox P 1982: *Urban Social Geography*; Longman Group, Harlow, 1982, pp. 63-79

KSH (2023): Turizmus, vendéglátás, éves adatok. KSH honlapja. Letöltés dátuma: 2024. 01. 10. forrás: <https://www.ksh.hu/stadat?lang=hu&theme=tur>

Laws, E. – Prideaux, B. (2005): Crisis Management: A Suggested Typology. *Journal of Travel & Tourism Marketing* 19(2-3): pp. 1-8. https://doi.org/10.1300/j073v19n02_01

Mazilu, M. – Marinescu, R. – Bălă, D. – Dragomir, L. (2019): Crisis Management in Tourism. *Quaestus Multidisciplinary Research Journal* 14: pp. 289-298.

McCann, P., Ortega-Argilés, R., Yuan, P. (2022): The Covid-19 shock in European regions. *Regional Studies*, 7. Letöltés dátuma: 2023. 11. 28. forrás: <https://doi.org/10.1080/00343404.2021.1983164>

Mello, L. (2021): *The Great Recession and the Great Lockdown: how are they shaping intergovernmental relations*. In: Lago, I. (eds.) *Handbook on Decentralization, Devolution and the State*. Edward Elgar Publishing, Cheltenham, 347-374.

Növekedés (2022): Beerte a magyar internethasználat az EU átlagot. Növekedés című internetes honlap. 2023. 12. 28. forrás: <https://novekedes.hu/tech/beerte-a-magyar-internethasznalat-az-eu-atlagot>

Pataki-Bittó Fruzsina – Kun Ágota (2021): Az otthoni munkavégzés és a jóllét, *Új munkaiügyi szemle*, II. évfolyam 2021/4. sz. 43, pp 43-51.

Pálné Kovács Ilona (2023): Az önkormányzati válságkezelés és/vagy reziliencia, *Tér és Társadalom*, 37.évf., 1. szám. Letöltés dátuma: 2024. 01. 12. forrás: <https://doi.org/10.17649/TET.37.1.3465>

Santana G. (2004): Crisis Management and Tourism. Beyond the Rhetoric. *Journal of Travel and Tourism Marketing*. Letöltés dátuma: 2023. 11. 08. forrás: https://doi.org/10.1300/j073v15n04_05

Sardeshmukh, S. R., Sharma, D. & Golden, T. D. (2012). Impact of telework on exhaustion and job engagement: a job demands and job resources model. *New Technology Work and Employment*, 27, p. 193- 207. <https://doi.org/10.1111/j.1468-005X.2012.00284.x>

Shafizadeh, K. R., Mokhtarian, P. L., Niemeier, D. A. & Salomon, I. (2007). The Costs and Benefits of HomeBased Telecommuting, *Journal of Infrastructure Systems*. [http://dx.doi.org/10.1061/\(ASCE\)1076-0342\(2007\)13:1\(12\)](http://dx.doi.org/10.1061/(ASCE)1076-0342(2007)13:1(12))

Sigala, M. (2020): Tourism and COVID-19: Impacts and implications for advancing and resetting industry and research. *Journal of Business Research*. Letöltés dátuma: 2023. 12. 29. forrás: <https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2020.06.015>

Sleszynski, P., Legutko-Kobus, P., Rosenberg, M., Pantyley, V., Nowak, M.J. (2022): Assessing Urban Policies in a Covid-19 World. *International Journal of Environmental Research and Public Health* Letöltés dátuma: 2023. 12. 29. forrás: <https://doi.org/10.3390/ijerph19095322>

Song, Y. & Gao, J. (2020). Does Telework Stress Employees Out? A Study on Working at Home and Subjective Well-Being for Wage/Salary Workers. *Journal of Happiness Studies*, 21, p. 2649-2668. <https://link.springer.com/article/10.1007/s10902-019-00196-6>

Stacey, J. (2020): Rebuilding tourism for the future: Covid-19 policy responses and recovery. OECD Policy Responses to Coronavirus (Covid-19). Letöltés dátuma: 2024.01.23. forrás: <http://www.oecd.org/coronavirus/policy-responses/rebuilding-tourism-for-the-future-covid-19-policy-responses-and-recovery-bced9859>

Stojanović, D. – Ilić, D. (2016): *Specifics of risks and risks management in tourism*. TiscTourism International Scientific Conference Vrnjačka Banja 1(2): pp. 307-322.

Vittersø, J., Akselsen, S., Evjemo, B., Julsrud, T. E., Yttri, B., & Bergvik, S. (2003). Impacts of Home-Based Telework on Quality of Life for Employees and Their Partners. Quantitative and Qualitative Results From a European Survey. *Journal of Happiness Studies*, 4, p. 201-233. <https://doi.org/10.1023/A:1024490621548>

Zoltán Z. (1980): Telephelyválasztás, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, p. 34-41

Szerző

Gulya Máttyás

PhD hallgató

Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem

Gazdaság- és Regionális Tudományok Doktori Iskola

gulyamatyas@gmail.com

A műre a Creative Commons 4.0 standard licenc alábbi típusa vonatkozik:

[CC-BY-NC-ND-4.0.](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/)

